
В.А. ВЕРГУНОВ, Е.В. ЮРЧАК

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН
Україна, 03127 м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10

ПАМ'ЯТІ ЛАРИСИ ДЕМ'ЯНІВНИ ЮРЧАК

У 2017 р. виповнилося б 80 років від дня народження доктора сільськогосподарських наук Лариси Дем'янівни Юрчак. Упродовж 45 років вона працювала у Національному ботанічному саду імені М.М. Гришка НАН України та доклала зусиль до ствердження наукових уявлень про алелопатію.

Л.Д. Юрчак народилася 23 серпня 1937 р. у м. Канськ Красноярського краю (Російська Федерація). У 1960 р. закінчила біологічний факультет Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка. За розподілом потрапила в Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного АН УРСР. Працювала старшим лаборантом у відділі фізіології рослин, де формувалася група з вивчення алелопатії під керівництвом с.н.с. Андрія Михайловича Гродзинського.

Накопичену велику кількість результатів спостереження за рослинами у природних біоценозах необхідно було систематизувати і класифікувати. У 1962 р. було вперше опубліковано результати нових експериментальних досліджень, одержаних із застосуванням розробленого методу визначення активності фітотоксичних речовин за допомогою пророслого насіння. Експериментальну мікробіологічну частину цієї роботи виконала молодий спеціаліст Л.Д. Юрчак. Поступово, з огляду на новітні дослідження групи А.М. Гродзинського, алелопатію почали визнавати у наукових колах.

У травні 1965 р. у зв'язку з призначенням А.М. Гродзинського директором Центрального республіканського ботанічного саду АН

УРСР, групу алелопатії було переведено до цієї установи у відділ екології та фізіології рослин (від 1983 р. — відділ алелопатії). Незабаром Андрій Михайлович спрямовує наукові інтереси Л.Д. Юрчак на дослідження ролі мікроорганізмів у міжвидових взаємовідносинах у фітоценозах. Об'єктом перших досліджень був сидеральний люпин, особливу увагу приділено супутній мікрофлорі ґрунту.

У 1971 р. в Інституті ботаніки імені М.Г. Холодного АН УРСР Лариса Дем'янівна успішно захистила кандидатську дисертацію на тему «Физиологически активные вещества сидерального люпина и сопутствующей микрофлоры» і продовжила мікробіологічні дослідження сидеральних властивостей люпину: вивчала питання алелопатично активних сполук водних екстрактів і летких речовин, які утворюються при розкладанні люпину, вплив активних метаболітів мікроорганізмів на його перегнивання тощо.

У 1976 р. Л.Д. Юрчак почала вивчати хімічну взаємодію рослин у різних типах фітоценозу, роль мікроорганізмів у процесі ґрунтовоми під посівами польових і кормових культур, а також систему обробітку ґрунту та раціонального використання добрив, з'ясовуючи алелопатичну роль рослинних виділень у посиленні або послабленні токсичності ґрунту.

Від 1980 р. Лариса Дем'янівна очолювала групу науковців, з якою виконала великий обсяг дослідницьких робіт із вивчення алелопатичної активності квіткових, плодових та особливо інтродукованих ароматичних рослин, які культивували в Україні. Провела наукову роботу з дослідження алелопатичних властивостей ароматичних рослин поліфункціонального значення та супутньої ґрунтової мікрофлори, зокрема з'ясувала причини ґрунтовоми під промисловими насадженнями ароматичних

культур, вивчила їх фітонцидну активність, а також біологічну активність ефірних олій та окремих компонентів.

У 2002 р. в Інституті агроєкології та біотехнології УААН Л.Д. Юрчак захистила докторську дисертаційну роботу на тему «Екологічні основи алелопатичної взаємодії та післядії ароматичних рослин в агрофітоценозах». На підставі результатів багаторічних експериментальних досліджень вона розробила нові сівозміни шавлії мускатної зерново-кормово-ефіроолійного напрямку, особливістю яких була наявність не одного, а двох-трьох видів ароматичних рослин, що має економічне значення для підвищення рентабельності ефіроолійного виробництва. Значну увагу було приділено алелопатичним аспектам, які раніше не враховували.

Лариса Дем'янівна акцентувала увагу на інтродукції рослин як важливого чинника для збереження рослинних ресурсів планети, підкреслювала, що це цінний резерв для підвищення продуктивності сільськогосподарсько-

го виробництва та інших галузей народного господарства.

Творча спадщина вченої відображує основні напрями її досліджень і досі є актуальною. Л.Д. Юрчак є автором та співавтором трьох монографій (однієї одноосібно), рекомендацій виробництву, двох патентів на винаходи.

Спільно із співробітниками Золотоніського лікєро-горілчаного заводу вона розробила нові рецептури алкогольних напоїв (бальзам «Цілющий», лікер «Шавлія»), які було впроваджено у виробництво і забезпечило державі лише у 2001 р. 1,5 млн грн.

Під науковим керівництвом Лариси Дем'янівни захищено три дисертації (одну вже після її смерті). Вона брала активну участь у роботі багатьох вітчизняних та міжнародних симпозиумів, конференцій, семінарів. Неодноразово очолювала експедиції у радгоспи-заводи з вирощування ефіроолійних культур для вивчення побічної дії алелопатії.

Померла 29 серпня 2010 р. після тяжкої хвороби. Світла їй пам'ять.